

Kdo hledá, nalezne ve vědeckém bádání a vůbec v lidské tvorbě mnoho omylů, neboť věda se často mýlila, umění bloudívá a lidská mysl kráčí tu a tam bezcestím. To je věc tak známá, že se některým oprávcům života zdá býti již zbytečnou.

„Proč dávati přednost hledání před tím, co bylo již nalezeno? K čemu je ten neklid? K čemu je ta přemíra svobody a komu prospívají směšné výpravy do neznáma?“ ptají se podobní lidé básníků, a dříve než někdo z nich může odpověděti, jsou ochotni připojit dobrou radu. Spočívá vždy v tom, aby se drželi vkusu toho, kdo mluví, či — řečeno obecněji — toho, kdo vládne.

Tam, kde byl krátkodechý úspěch soudcem díla, pronikalo vždy toto pravidlo, ale říká se, že skýtá mnoho výhod a málo štěstí.

Starý básník, který prý žil na královském dvoře francouzském a který sloužil svým pánům tak věrně, že jeho knihy pozbyly smyslu právě v hodině jejich smrti, řekl kdysi svému příteli, že pláštěm umělců je svoboda.

„Já jsem oslavován a bohat,“ pokračoval, „chodím však nahý mezi mistry a jsem jim na posměch.“

„Ne tak docela,“ odpověděl básníkův druh. „Držel ses v bezpečí, a proto jsi neklopýtl. Lenost uvarovala tě omylů. Jsi bez chybičky a jenom král má dobrý důvod, aby si na tebe stěžoval.“

„Proč?“ otázal se opět dvořan.

„Proto,“ odpověděl jeho soudruh, „že jsi mu nadělal ze slávy pouhá slova.“

Z té věty lze odvoditi větu lepší, když ji obrátíme. Na neštěstí o básníku, který byl sluhou, nemůže býti nikdy řečena, neboť do lidské paměti vcházejí jen ti, jimž nezáleží ani

na úspěchu, ani na souhlasném přikyvování. Jen upřímní a prostí lidé, jen ti, kdo našli svou svobodu, či aspoň vůli a odvalu k svobodě, mohou projít tou těsnou branou.

Když básník, o němž už byla řeč, byl blížek smrti, povolal k sobě přítele, s nímž kdysi rozmlouval o svém bohatství i bídě, a požádal jej, aby vyslechl jeho poslední znělku.

„Nechť jsem byl třeba lenoch,“ pravil, „napsal jsem pěknou řadu veršů a teď, na sklonku života, se odvažuji nazvat svého krále oslíkem. Rýmuje se to se slovem ještě pepřenějším. Jářku, když je to takové, mohu počítat, že jsem si dobyl aspoň límeček na plášti, v němž si hováš? Mohu počítat, že mi popřeješ místa v koutku své hladové krčmy?“

Dvořanův soudruh vzal papír, přečetl si znělku a odpověděl:

„Obávám se, že jde o malou chybičku. Znělka se podobá jako vejce vejci všem těm ostatním, které jsi přivedl na svět. Přeškrtni, že je král oslík a nazvi ho poslem božím nebo raději sluncem. Zestárl jsi na své oprati a nic si nevysloužíš. Buď tedy aspoň věrný, brachu!“

Tím chtěl prý říci, že svoboda znamená zápas, pokoru a hledání vlastní cesty. V posledním bodě se se starým francouzským mistrem shoduje mnoho lidí a dokládá, že hledání osobitého básnického výrazu není věc módy, ani znamení ducha, který se do smrti neusadí a chce stůj co stůj pobuřovat dobráky, kteří uvěřili na nějaké heslo a připravují se vésti svět uličkou své vůle, ale že je to sama podstata tvořivosti a blížence svobody. Neběží tedy ani o zvůli, ani o samotu. Jde o zobák, který narostl určitým způsobem. Jde o bezpočet vztahů, jež mohou býti ryzí jen v boji či v míru svobody, jde o pospolitost národní i člověčenskou.

A tak pokud bude lidský věk stát za to, aby byl žit, podrží si tvorba i myšlení svobodu. Bude klopýtat, bude opravovat své poklesky, bude tvořit na pozadí škol starých školy nové, bude věřit ve svůj řád, bude z dobré vůle a bez přinucení pracovat pro společnost, půjde dál a dál a vposled se dobere hodnot, které leží na cestě vývoje a kterých může býti nezbáno jen za cenu smrti.